

Acésta fôia ese
cate 3 côle pe luna
si costa 2 florini v. a.
pentru membrii aso-
ciatiunei, éra pentru
nemembrii 3 fr.
Pentru strainatate
10 franci cu porto
postei.

TRANSILVANI'A.

Fôia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana
si cultur'a poporului romanu.

Abonamentul se
face numai pe cate
1 anu întregu.
Se abonéza la Comi-
tetulu asociatiunei in
Sibiui, séu prin posta
séu prin domni co-
lectorii.

Nr. 22.

Brasiovu 15. Noembre 1871.

Anulu IV.

Sumariu. Disertatiune tienuta la 8. Aug. 1871 in adun. gen. a asoc. trans etc. de Iónu Dim'a Petrascu. (Continuare.) — Relatiunea cassariului facuta in adun. gener. Bilantiu. — Cuventulu dlui direct. alu despart. cerc. Clusianu alu asoc. trans. — Dêspre amfiteatrele romane antice. — Colectiune de diplome istorice transilvane. (Continuare.) — Bibliografia.

Disertatiune tienuta la 8. Aug. 1871 n. in adun. gener. a asoc. trans. etc. de Iónu Dim'a-Petrascu, directorele scôlei „Radu Negru.“

(Continuare.)

Educatiunea insocesce pre omu dela primulu momentu, candu elu intra in lume si pâna la finea vietii sale. V'asiu ostení pré multu atentiunea si mi-aru trebui si mie fortie majore, pentrucá se urmarescu pre omu pasu de pasu in tôte fazele vietii sale. Me voiui margini dâra la celu mai importante periodu alu vietii omenesci, candu, se dîce, se croiescu destinele, se alegu carierele, se forméza caracterele, si omulu se deda a se supune la ordinea morale a luméi. Acestu periodu alu vietii omenesci se marginescu in cei douedieci de ani dela inceputulu vietii. Pe tempulu acesta omulu, supusu si elu influintiiloru naturei, trece prin diferite faze de desvoltamentu fisicu, intelectuale si morale, de cari educatiunea trebuie se tiená séma. Apretiandu cele dîse, cestiunea ne impinge a divide acestu periodu in trei període mai mici, dupa cumu adeca vârsta iea dimensiuni. Astufeliu dar educatiunea in cei d'anteiu 20 de ani se divide in:

1. educatiune mamésca,
2. educatiune primaria,
3. educatiune secundaria.

Aceste trei stadie ale educatiunei semnalizate de natura in viétia omului inainte d'a atinge de anulu 20, trebuie se le apretiazé pentru valórea loru intrenseca fia-care poporu, fia-care familia, fia-care societate, déca pretinde seriosu, cá d'in tiner'a generatiune se ésa medulari arnici pentru chiamarea ce-i astépta in viétia, cá membrii ai familiei, statului, bisericeii si natiunei. Déca am atinsu, mariti domni! acele trei puncte, ce forméza cele mai mari momente in educatiunea d'inaintea lui 20 de ani: n'am avutu de cugetu cá se urmarescu pasu de pasu deseale si pré diferele schimbatiuni, ce natur'a omenésca suferé in acei ani, neci am vrutu se ve presintu o programa sistematica, dupa care are d'a influintiá educatiunea asupra omului; cà-ci la o opera de cea mai imensa estensiune si de o asia inalta conceptiune nu me értá neci tempulu, neci tortiele psihice disponibile. Am vrutu se punu numai in vederea d-vóstre, cumu

acele trei període mici ale educatiunei de d'inaintea lui 20 de ani se deplinescu si se conditionéza unulu pe altulu. Cumu educatiunea mamésca este inceputulu educatiunei primarie si acestea amendoue inceputulu educatiunei secundarie. Vine acumu intrebarea: Cum priimesce miculu omu educatiunea? Elu o priimesce séu isolatu de altii, séu in societate cu cei asemenea lui. Educatiunea dar séu este:

a) privata, candu copilulu isi priimesce crescerea sa nemidiulocitu in sinulu familiei aprópe de membrii casei si sub agerulu ochiu parentescu; séu este

b) publica, candu crescerea se da afara de cas'a parintésca in scôle publice, — fia ele internate ori esternate. Ce s'atingé inse de scopulu si rezultatulu, ce educatiunea are d'a ajunge, este generalmente radicarea omului la demnitatea fiintiei sale. — Dar atátu nu-i destulu. Educatiunea trebuie se prepareze pre omu si spre o chiamare speciale. Scopulu si rezultatele generali séu speciali, asupra carora trebuie se tîntésca educatiunea, ne fortiéza a o mai divide in:

a) educatiune generale si necesaria, care pe omu are d'alu face omu mai nainte de tôte;

b) educatiune speciale séu de fachu, dupa cumu se dîce, care pregatesce pre omu pentru o anume cariera, care pregatesce pre architectulu, pre soldatulu, pre preotulu, pre oficialulu etc. — Astufeliu educatiunea speciale pe de o parte trebuie se tiená contu de educatiunea generale; éra pe de alta parte trebuie cá se se pronuncie cu deplinatate, cu precisiune si chiaritate asupra positiunei sociali si providentiali, ce are unu elevu se ocupe, candu va deveni membru alu societatii, fire-ar elu de ori-ce professiune. Va se dîca, educatiunea speciale nu numai se nu se contrarieze cu educatiunea generale; de ecs. candu, cá se formamu ómeni docti, ne-amu folosí totu de aceeaasi sistema si metoda, de care ne-amu folositu in crescerea meseriasului; si, cá se formamu pre magistrati, ne-amu folosi de aceleasi maniere, de aceleasi metode, de aceleasi planuri de invetiamentu, cari le-amu folositu educandu pre tieranulu dela sate, care are se remana agricultore càtu va traí: ci amendoue, si educatiunea generale, si educatiunea speciale, trebuie se se conditioneze un'a pe alt'a, observandu-se cea mai complecta armonia pentru ajungerea

scopului finale. Acumu, stralucita adunare! judecata cestiunea d'in punctulu de vedere alu importantiei, educatiunea dupa insasi natur'a lucrului se mai imparte in:

a) educatiunea populara pentru clasele acelea ale societatii, ce se numescu cã cultiva agrii;

b) educatiunea medie, care are de a formã burgesi'a;

c) educatiunea inalta scientifica, care are de a formã pe invetiati. Educatiunea dar astufeliu impartita si-are si ea diferintiele sale, caracteristicele sale. Dar si aste diferentie, si aceste caracteristice sunt mai multu numai nesce modificatiuni reclamate de tempu, locu si impregiurarile vietii, sub cari traiescu anumitele clase ale societatii. Acele diferentie sunt mai multu numai nesce forme, de cari trebuie se tiena contu educatiunea generale, dëca vrea se'si ajunga tînt'a finale. Si chiaru aceste forme, aceste modificatiuni ale educatiunei sunt, cari radica valôrea intrenseca a educatiunei generali; fiendu-cã numai prin educatiunea speciale potemu dá o satisfactiune multeloru referentie ale vietii omenesci. Eca dar ce vomu sustiené, ce vomu cere intr'o cestiune asia de grava: educatiune necesaria si suficiente pentru fia-care individuu, amesurata vocatiunei sale generali si speciali, ce 'lu astépta in societate, pe elevu cá membru alu familiei, statului, besericei si nãtiunei. Dealtumentre educatiunea, dupa cumu pôte bagã cineva de séma, trebuie se aiba consideratiuni asupra caracterului si natiunei aceluia, pe care 'lu cultiva, pe care 'lu cresce. Trebuie mai departe se tiena ea contu de tempu, locu si de inclinatiunile sale naturali cãtra cutare cariera. Trebuie se iea in vedere si spiritulu tempului si alu epoceloru despre generalea stare a omenimei, a societatii si a natiunei, in midiuloculu carora copilulu este menitu a traí. Atingëndu acestu punctu alu discusiunei, trebuie se sustienemu, ca educatiunea inainte de tôte are se fia natiunale, apoi europeana, sociale, si in celu mai adevveratu sensu alu cuventului universale.

Dar permiteti-mi, mariti domni! se me oprescu aci, pentru cá se intru in partea a II. a disertatiunei mele. In partea adou'a voiu vorbí puçinu de formele educatiunei aplicate la noi, la romani. Vorbindu de educatiunea publica si privata la noi, la romani, se nu perdemu d'in vedere, ca natiunea romana numai dela anulu 1848 s'a emancipatu de sub jugulu sclaviei. Romanulu inainte de 1848 erã „homo ad glebam adstrictus.“ Libertatea actiunei in folosulu seu i erã interdísã. Elu erã silitu se traiésca si se móra pentru despotulu seu. Celu mai grosu intunericu planã asupra capului seu. Pe tempurile de d'inaintea lui 1848 educatiunea cá atare la romani erã „terra incognita.“ In libertate toti ómenii reclama desvoltarea armonica a facultatiloru lor. Lipsindu libertatea actiunei, omulu cu corpu cu spiritu este incatusiatu, condamnatu a traí pururea in servitute. Romanulu a fostu osanditu se traiésca intr'unu amaru

sclavagiu mai bine de 400 de ani. Spiritulu lui erã nabusitu, strimtoratu. Asupra capului lui planã unu nuoru greu de o intunecime impenetrabile. In consecenti'a celoru de mai nainte intrebú: Ce eramu si ce suntemu in dreptu se asteptamu dela familiile romane, cá dela elementele constitutive ale natiunei nòstre? In atari impregiurari, in atari conditiuni de traiu intrebú eu: dëca mai pôte fi vorb'a de vreo educatiune elementaria, inceputu d'in cas'a parintésca? Cu dorere natiunale trebuie se marturimu adevverulu curatu, ca neci macaru umbr'a unei educatiuni nu mi se pare a o poté gasí in viét'i'a de familia dinainte de 1848 a romaniloru. Este de notorietate publica, ca erã espresu in lege, cá romanulu cá romanu se nu póta invetiã carte si se nu póta portã caciula de unu florinu. Astufeliu de legi barbare avea tiér'a nòstra, demne de cei ce le-au facutu. Ca nu ne-amu prapaditu, gratia primo loco: besericei nòstre natiunali, care ne-a tienutu in datinele si credinti'a stramosiésca; secundo: gratia geniului, ce protege cu atãta bunavointia latinitatea. Dar intorcendu-mela dela tempuri mai departate, cá se incepu dela 1848, dela epoc'a renascerei romaniloru cá natiune: va asteptã pôte cineva dela mine se i vorbescu despre imbunatatirile, ce au urmatu dupa rumperea sclaviei?! Dã, ele au urmatu numai decãtu, dar nu in modu satisfactoriu; pentruca romanii prin unu sclavagiu mai bine de 400 de ani remasera fòrte indetretu in cultura. Si apoi o negligentia nu d'in vin'a lor — devenita mai incurabile, inradacinata intr'unu tempu de atãtea sute de ani, mi se pare, ca nu se pôte curã in doui trei ani: fia si 20, dara astufeliu de operatiune radicale, cá se póta vindecã pre deplinu, cere tempu. Tempulu sinceramente aliatu cu geniulu celu bunu alu romanismului, va vindecã pre incetulu, credu, suferintiele si ranele natiunei, cari sangera inca. Cu tôte acestea faptul este siguru, ca o parte d'in familiile romane a inceputu a se convinge de marile folóse, ce ajunge educatiunea, preparandu pre copii astufeliu: in càtu candu voru atinge in vîrst'a lor alu 6-lea anu, cá se póta intrã in scóla, unde se începe educatiunea primaria, se aiba o inainte pregatire. Dar marea maioritãte a familieloru romane necajite prin laborea quotidiana, abia începe a se mai gandí la educatiune. Se supunemu, ca se dau si momente in viét'i'a familiaria, candu parintii se-si mai indrepte atentiunea si asupra mititeiloru. Ei ori-cumu intielegu educatiunea, numai cumu trebuie se se intieléga, nu. Nu me sfiescu a spune adevverulu curatu; pentruca suntu alte natiuni cu multu mai inaintate in cultura si scientie decãtu natiunea nòstra, si au despre scóla si despre educatiune idei scalciate. Era adevverulu 'lu spunu curatu, pentruca numai cunoscendu reulu d'in radacina, se pôte vindecã. Unii parinti inainte de a ajunge copii lor anulu alu 6-lea, si-i preparéza pentru scóla, ca le infacisiéza scól'a cá unu locu de chinuri si torturi de totu feliulu; éra pe invetiatoriu cá pe unu tiranu, care n'are de a face

altu-ceva, decâtu se totu bata, se totu pedepsésca pre bietii baiati! Éca si momentulu teribile, candu copilulu numera in etatea sa 6 ani. Cu asia educatiune familiaria vine copilulu la scóla nesciendu nemic'a, tremurandu si plangendu. Astea aru mai fi de indreptatu; dar elu vine stricatu, pentruca in inim'a lui s'a saditu totu burneni veninóse si palamida. Lasu acumu la apretiarea fia-caruia d'in noi, déca sub o astufeliu de stare de lucruri póte fi vorba de o educatiune mamésca. Dar pàna a nu intrá in educatiunea primaria, permíteti-mi se ilustrezu modulu de transire dela educatiunea mamésca la educatiunea primaria prin doue ecsemples diametralmente opuse unulu altuia. Primulú ecsemplu: „Buna demanétia! domnule dascalu! Éca ti-am adusu copilulu la scóla; si fiendu-cà elu nu vrea se me mai asculte, fiendu-cà este camu lenesiu, indereptnicu si camu mentiuosiu, fii bunu, te rogu, tiene-lu strinsu, nu pré crutiá jórd'a, ca m'am luatu de ganduri cu elu, nu sciu ce se me mai facu.“ Cu atari recomandutiuni a adusu la scóla o mama pre fiulu seu, tienendu-lu de mana si spunendu invetiatoriului atâtea insusiri rele, cari copilulu neci ca le cunósce dupa nume. Alu douilea ecsemplu. Alta mama dupa-ce si a adusu copilulu de câteva díle la scóla, desbracatu de ori-ce omenia, investmentatu in tóte moravurile rele posibile — multiamita educatiunei familiarie — a fostu supusu la rigóre, chiaru si pedepsitu cu pedepse fisice, dupa cumu cere disciplin'a in unele casuri grave. Dar invetiatoriulu se pomenesce într'o demanétia cu mam'a copilului dîcendu-i: „Buna demanétia, domnule dascalu! dar pentru Dumnedieu, ce ai facutu baiatului, ca nu mai vré se mérga la scóla? Ii frica de scóla, fiendu-cà esci cam aspru. Te rogu frumosu, fii bunu, lasa-lu in pace, nu-lu mai pedepsi, candu nu-si va mai fi facutu lectiunile, fiendu-cà este cam slabutiú, nu pré are capu.“ — Macaru-cà aici numai lenea si parintii suntu de vina. Ce problema grea de resolutu cade pe umerii invetiatoriului, pàna se póta reusi elu a pune pe ambii baiati in calea adevérului! Càtu are elu de a se luptá in prejudetiele cari de cari mai bizare ale casei parintesci! Càtu are de a curá pe copii pàna a face de mentiuna pre ambele mame cerbicoése!

Acumu, dupa-ce prin câteva trasuri caracteristice amu desemnatu educatiunea familiaria numita materna, se venimu la educatiunea primaria, carea trebuie se tiena dela alu 6-lea pàna la alu 12-lea anu. Cá se póta inflori educatiunea, trebuie se coopereze de asemenea toti factorii, cari suntu chiamati in prim'a linia se promoveze interesele scólei! Statulu, beseric'a natiunea si famili'a trebuie se-si dea man'a la actiune comuna. Romanulu pururea a fostu lasatu se se ajute elu singuru. N'a capatatu neci unu ajutoriu de nicair'a. Si in trecutu cá si acumu, natiunea e avisata la mediele sale proprie. Trebuie dar, cá inteligenti'a dandu'si man'a cu poporulu, se se arunce sub scutul potericu, nevincibile alu besericeii, cá cu fortie

intr'unite se luptamu cu succesu contra greutatiloru create si puse noue in cale de càtra inimicii seculari ai natiunei. Pastrarea de viétia a acestei sante aliantie s'a vediutu in tóte tempurile, dar mai alesu de doue diecenie incóce. Ca avemu scóle in tóte satele, ca facemu progresu in educatiunea primaria: lauda barbatiloru, cari stau in fruntea trebeloru. Déca inceputulu bunu s'a facutu; procesulu desvoltarei a intratu degea in primulu stadiu, si ne garantéza progresu, déca toti romanii voru intielege semnalulu, déca voru fi intiepleti, destepti si voru priveghia. Ca natiunea priveghiaza, este destépta, cine d'in romani se póte indouf, déca ne vomu uitá la progresele, ce le-a facutu ea in tóte directiunile intr'unu tempu scurtu numai de 20 de ani.

(Va urma.)

Onorabila adunare generale!

Implinindu-mi dupa prescristulu § 18 d'in statutele asociat. rom. pentru literatur'a rom. si cultur'a poporului rom. sac'a datorintia, me vediu in placut'a positiune de a presentá onorabilei adunari gen. Ratiociniulu cassei a acestei asociatiuni dela adunare gener. d'in urma tienuta in Naseudu in 8. si 9. Augustu 1870 pàna in momentulu de facia, in o recapitulatiune sumaria, dupa categoriile sumeloru intrate si esite.

D'in actele si protocoalele cassei se mai punu pe mès'a on. adunare gen.:

1. Diuariulu generale alu cassei.
2. Protocolulu membriloru asociatiunei.

3. Consignatiunea tuturoru membriloru, carii au platitu in restimpulu acestui anu atátu tacs'a pe anulu cur. 1870°/₁, càtu si restantii d'in anii trecuti, spre scopulu cetirei in acesta adunare gener. càtu si spre publicare in intielesulu concludului adunarei gener. d'in an. 1868 (Gherl'a) posit. XXV.

Mai amu de a raportá, cà in urm'a ordinatiunei comitetului d'in 30. Maiu Nr. 116 s'au deosebitu in 10. Iuniu a. c. ofertele intrate de mai d'inainte in favóre a unei academia de drepturi, d'in averea acestei asociatiuni administrate pàna in diu'a numita, la olalta, i-s'au petrecutu in protocolulu compusu spre acestu scopu, dreptu aceea se mai substerne in ratiociniulu acestui fondu d'inpreuna cu diuariulu cassei si cu protocolulu compusu spre inscrierea fiacarui domnu contribuitoriu cu ori si ce suma.

In privinti'a fôiei asociatiunei, apoi a supererogateloru facute in acestu anu, s'au relatiunatu d'in partea secretariatului.

Bugetulu anului acestuia relativu la stipendie, ajutorie in onorarie e chieluitu, afara de ratele conveninde actuariloru si servitoriului pro Augustu a. c.

D'in sumele depositate si predate in grija cassariului se presentéza

a) unu diuariu peste banii comitetului asia numitu permanentu, care d'in sum'a primita cu 257 fr. 73 cr. au crescutu pàna in presentu la 318 fr. 60 cr.

b) unu diuariu dupa ofertele adunate spre eternisarea laureatului nostru poetu Andreiu Muresianu, carele d'in sum'a prima primita cu 65 fr. 42¹/₂ cr. au crescutu asisderea pàna ultima Iuliu a. c. la 283 fr. 91 cr. (ambele sume elocate in cass'a de pestrare in Sibiu) spre mai departea dispositiunea a onor. adunare generale.

Fagarasiu 7. Augustu 1871.

Const. Stezariu,
c. r. capit. in pens. si cass. alu asoc.

fr.	cr.
-----	-----

Sum'a intratelor

28	Secretariului primariu o remuneratiune pentru redactiunea fôiei asociatiunei	400
29	„ secundariu din onorariulu anuale de	
30	„ „ pentru acoperirea speselor cancelariei	
31	Cassariului o remuneratiune de	100
32	Bibliotecariului din onorariulu anuale de	100
33	La doi actuari din onorariulu anuale de cate	120
34	Servitoriului cancelariei din simbri'a anuale de	
35	Chiri'a pentru cancelari'a asociatiunei	300
36	Stipendie pentru ascultatorii de filosofia: I. Marcusiu in Pest'a si Petru Em. Prodanu in Vien'a	
	„ „ ascultatoriulu de tehnica Vas. Mihailu in Vien'a	
	„ „ practicantulu de agronomia Stefanu Chirila in Kis-Jenö	
	„ „ gimnasistii: Valeru Ardeleanu in Sibiiu si Augustinu Moldovanu in Naseudu à	50
	„ „ realistii: Nicolae Fagarasianu in Sibiiu si Nicolae Trandaburu in Brasiovu	50
37	Ajutoria pentru sodalii: Dimitrie Cajanu si Vasilie Doleanu din Clusiu	25
	„ „ invetiaceii: I. Tohathi, Dem. Lucaciu, Artemiu Trifonu si I. Vestemeauu à	25
38	Premii pentru ultoi: docentiloru Nic. Rosnovianu din Brasiovu si Mih. Domide in Sangiorgin à	
39	Spese de caletoria pentru oficialii asociatiunei pe anulu trecut ad Nr. cur. 15	
40	Aurul si argintulu schimbatu in B.-N.	
41	Sumele esite sub rubrica „Cass'a de pastrare“	
42	Banii elocati in cass'a de pastrare din Sibiiu ad Nr. cur. 18	
	Lature	

I N T R A T E

Bancnote		Argintu		A u r u		Cass'a de pa- strare in Sibiu		Banc'a gen. de asecur. reciproca „Transilvani'a“		Obligatiuni de statu		S u m' a		
i n v a l u t a a u s t r i a c a														
fr.	cr.	fr.	cr.	nap.	fr.	cr.	fr.	cr.	fr.	cr.	fr.	cr.	fr.	cr.
840	26	—	—	—	—	—	6200	—	630	—	36116	—	43786	26
1065	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5945	—	7010	—
20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	—
919	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1140	—	2059	—
650	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	650	—
5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—
223	80	—	—	68 ¹ / ₄	546	—	—	—	—	—	—	—	223	80
—	80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	546	80
100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	—
248	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	248	2
132	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	132	—
1750	50	178	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1928	50
—	—	135	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	135	—
60	85	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	60	85
200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	200	—
1037	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1037	16
7765	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7765	6
—	—	—	—	—	—	—	5638	—	—	—	—	—	5638	—
873	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	873	—
13	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	20
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6355	—	6355	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	210	—	—	—	210	—
573	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	573	25
398	70	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	—	498	70
52	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	52	50
16928	10	313	—	68 ¹ / ₄	546	—	11838	—	840	—	49656	—	80121	10

E R O G A T E

400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	400	—
399	96	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	399	96
200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	200	—
200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	200	—
99	96	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	99	96
166	60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	166	60
110	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	110	—
100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	—
600	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	600	—
300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	300	—
330	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	330	—
100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	—
100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	—
100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	—
100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	—
50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50	—
123	85	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	123	85
—	—	313	—	68 $\frac{1}{4}$	546	—	—	—	—	—	—	—	859	—
—	—	—	—	—	—	—	7402	50	—	—	—	—	7402	50
5638	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5638	—
4058	37	313	—	—	546	—	7402	—	—	—	—	—	17379	87

E R O G A T E

Banenote		Argintu		A u r u		Cass'a de pa- strare in Sibiu		Banc'a gen. de asecur. reciproca „Transilvani'a“		Obligatiuni de statu		S u m' a		
i n v a l u t a a u s t r i a c a														
fr.	cr.	fr.	cr.	nap.	fr.	cr.	fr.	cr.	fr.	cr.	fr.	cr.	fr.	cr.
4058	37	313	—	68 ¹ / ₄	546	—	7402	50	—	—	—	—	17379	87
5747	92	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5747	92
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1276	—	1276	—
239	94	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	239	94
45	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	45	5
42	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	42	25
709	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	709	25
470	45	—	—	—	—	—	1297	50	—	—	600	—	2367	95
52	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	52	50
16928	10	313	—	68 ¹ / ₄	546	—	11838	—	840	—	49656	—	80121	10
16425	73	313	—	68 ¹ / ₄	546	—	8700	—	—	—	1876	—	27860	73
502	37	—	—	—	—	—	3138	—	840	—	47780	—	52260	37
502	37	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	502	37
—	—	—	—	—	—	—	3138	—	—	—	—	—	3138	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	840	—	—	—	840	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4700	—	4700	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	300	—	300	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	35490	—	35490	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	840	—	840	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1050	—	1050	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5400	—	5400	—
502	37	—	—	—	—	—	3138	—	840	—	47780	—	52260	37
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43786	26
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15358	92
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	59145	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6884	81
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	52260	37
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8474	11

Sibiu, 4. Augustu 1871.

Constantinu Stezariu,
c. r. capitanu in pensiune si cassariu alu asociatiunei.

Vasilie Ardeleanu,
subst. controloriu.

Conformu conclusului adusu in siedinti'a II. a adunarei gen. a asociatiunei transilv. tienuta la Fogarasu in 7—8 Augustu 1871 p. 13., se dà prin acèst'a d'in partea presidiului asociatiunei **absolutoriu** domnului cassariu alu asoc. si c. r. capitanu in pens. Constantinu Stezariu cu privire la ratiociniulu seu despre starea cassei asoc. trans. pre 1870 $\frac{1}{1}$.

Sibiu in 25. Augustu 1871.

Bolog'a.

Cuventulu dlui directoriu alu despart. cerc. Clusianu alu asociat. trans.

tienutu cu ocasiunea deschiderei adunarei gen. cerc. dela Morlac'a in 5. Noembre (24. Oct.) 1871.

Onorati domni si trati romani!

Au trecut mai unu deceniu, de candu nu am vorbitu in publicu, adeca in publicu curatu romanu. — Atuncea am vorbitu despre diplome si patente, — si crediendu unoru espresiuni amagitórie, credeamu cà sórtea natiunei romane d'in Transilvani'a dupa atâtea nedreptati prin secolu suferite, pentru viituriu va fi mai favorabile; dar tare m'am insielatu.

M'asiu departá fórte de firulu conducatoriul alu scopului propusu, déca asiu insirá tóte cele intemplate; — dar neci nu e de lipsa a le insirá, pentruca tóte acelea, se afla in recenta memoria a fiescecarui romanu adevveratu.

Scopulu propusului fiescecarui romanu a fostu totudeauna si este si astadi, de a poté traf in patri'a sa cá natiune indreptatita, — si dupace scopulu acesta neci prin diplome, neci prin patente, neci prin legi ante séu postmartiale, nu l'amu ajunsu, — eu d'in parte'mi nu vediu alta cale spre ajungerea scopului mentionatu, decátu cultur'a poporului universale, adeca cultur'a poporului religiósá, cultur'a poporului morala, literaria si nationala; si in cultur'a acést'a se ne nasuimu cu atátu mai vírtosu a inaintá, pentruca nimenea, si neci prin un'a lege nu ne póte si neci nu este permisu a ne impedecá dela o atare cultura, care cultura e fundata pentru óresicare poporu in legile naturali séu dumnedieiesci.

Pentru aceea dloru! fiendu-cà cultur'a poporului nostru, trebue se fia universalá si se strabata pàna la cea mai d'in urma coliba, dupace ne amu unitu intr'unu organu nationalu, se ne unimu si intru o actiune comuna si se inmultimu miidulócele literarie si materiale ale asociatiunei transilvane pentru literatur'a si cultur'a poporului romanu, se redicamu scóle si institute nationali proprie, in cari se póta inaintá cultur'a poporului nostru religiósá, morala, literaria si nationala, fiendu convinsi, ca in seclulu presente, nu politic'a insielatoria, nu óresice legislatiune, cumu se intempla adeseori prin corruptiune si machinatiuni dejositorie compuse, dar numai cultur'a poporului adevverata si faptele sincere, demne de unu organu iluminatu, si pre principiulu nationalitatiei basate, suntu in stare de a dá popóraloru potere morale si viétia nationale.

Georgie Domsia.

Despre amfiteatrele romane antice.

Edificiulu celu mai grandiosu, care a remasu pàna pre tempurile nóstre d'in Rom'a vechia, unulu d'intre monumentele cele mai mari ale domnitórei lumei, este amfiteatrulu, séu asia numitulu Coloseu.

E inse cam estraordinariu, cà tocmai imperatoriulu celu mai blandu, bunu si umanu, Titu, a redicatu aren'a acesta, udata apoi cu riuri de sange. (Se dà inse cu socotéla, cà nu spre acelu scopu, spre care s'a intrebuintiatu mai tardfu.)

Aren'a acesta intrece pe tóte celealalte, inca sustatatórie, a Veronei, Capuei, Nimesei, Arlese, Frejusei si alte; in ea incapu mai multi cá 80,000 spectatori.

Edificiulu s'a inaltiatu la patru etagiuri, cele trei d'intaiu au fostu provediute giuru in pregiuru cu arcu si coridore pompóse, care jacéu pre columne de pétra, cioplite cu arte; alu patrilea inse a fostu numai murulu nudu cu aperture de ferestri. Prin optu-dieci de usi intrau in laintrulu coloseului si in coridore, de unde incapéu apoi in nenumeratele despartimente, séu cumu le-amu díce noi astadi, loge graduate.

Logele erau inpartite in clase — cá si astadi, dupa titlu si punga. — Loculu celu d'in diosu se numea podiu; aici siedéu senatorii si patricii; unu despartimentu inse anumitu si decoratu — dupa natur'a temporeloru si a relatiunelor — era pentru totudeauna imperatoriului reservatu. Nesce petri colosali strimtorau la pariete rudele, cari tienéu pensa, carea acoperé totu cercuitulu superioru alu edificiiului si aperá internulu de ploia si de radiele ferbinti ale sórelui. Despotismulu s'a ingrigitu de tóte comoditatile posibili pentru supusii sei.

In casamatele subterane se tienéu animariale selbatece, destinate pentru lupta; acolo avéu si pazitorii si nutritorii lor locuintia. In giurulu amfiteatreloru d'in Veron'a si Pol'a se intendéu canaluri implute cu apa. (Póte pentrucá se se póta produce lupt'a feraloru si pre apa.)

Pentru multe tempore se vede a fi edificatu templulu acesta alu petreceriloru poporului. In tempurile mai vechi se desfetéu poporulu pre campulu largu si liberu. C. Scriboniu Curio a edificatu in a. 50 a. Chr. primulu amfiteatru. Acesta a fostu d'in lemn, dupa aceea l'au desfacutu, cá si pre acela, in care si-a tienutu mai tardfu Iuliu Cesare venatiunile sale grandióse la santirea edificialoru redicate prin elu in an. 46 an. Chr., a forului nou si a templului sacratu Venerei. Intarinduse despotismulu, Augustu a facutu planu a inaltia si unu edificiu statatoriu de pétra pentru tienerea venatiuniloru (lupte de animaria); unu amicu alu imperatoriului Statiliu Tauru inca a deschisu poporului unu amfiteatru; acesta inse era numai diumatate de pétra. In foculu cunoscutu alu lui Nero a peritu; s'a inlocuitu érase prin unu altu, inse de lemn.

Nu mai famili'a Flaviiloru, reajunsa la potere, a implinitu aceea, dupace s'au incordatu Caesarianii. Vespasianu a edificatu si Titu a deschisu pentru poporu donulu acestu alu gádiloru absolutismului an. 80 d. Chr. Petrecheri frivole au trebuitu se suplinésca libertatea perduta.

Pomp'a imensa si lussulu grandiosu, cu care s'a investitu acestu amfiteatru, a intrecutu cu multu van'a neparsimonia, cu carea au coadunatu d'in provincie si partile lumei cele mai departate, animariale selbaticice pentru jocurile sangerose.

De inceputulu acestoru jocuri damu pre tempulu batalieloru punice. Facundu adeca romanii preda de elefanti in aceste lupte infricosiate, si nesciendu, ca ce se faca cu ei, iau ucisu in „circu mare.“ Poporulu cu tempu totu mai tare s'au dedatu cu acestea, a doritu totu mai cu focu spectaculele sangerose, si edilii ambitiosi, cari aspirau la posturile supreme ale republicei, se intrecu unulu pre altulu in a lingusi prin arangiarea astorufeliu de jocuri si in a castigati gratia poporului. Prin de acestea inse inca au adausu — de si la inceputu pre nesentite — la stratulu coruptiunei poporului.

Patim'a acesta a totu crescutu in poporu, si domnitorii si aceli cari aspirau la tronul, se nesu a o indestul in modulu celu mai grandiosu, mai tara crutiare de spese si ostenele. Pompeiu a datu in a. 54 d. Chr. pentru petrecerea poporului atari lupte de animaria, in care se ucidu in 5 zile mai multi ca 500 lei, si 18 elefanti se luptau cu barbati loricati. Cati omeni au peritu aici, aceea n'au tenuity o demna de insemnatu; pre unii elefanti iau agratiatu poporulu si multu tempu s'a vorbitu apoi in Rom'a si s'a adnotatu in cronice, ca cumu au lamentatu elefantii si cumu au redicatu nasurile loru ca tra ceriu, ca candu s'ar plange ca tra diei, ca animariale cu minti n'au voitu se venia in Rom'a, atunci inse le-a promis manatorii cu juramentu, ca acolo nu li-se va intempla nemica.

Lupt'a acesta grandiosa de elefanti a intrecut o una alta, carea a datu o Cesare dupa catastrofa dela Thapsu 708 an. Chr. La 40 de elefanti le-a datu calea in arena, si atunci s'a vedintu pentru primadata in Rom'a si „cameleopardulu“ seu girafulu. In acestea inca l'au imitatu pre Iuliu Cesare urmatorii sei. Augustu asia a pretiuitu de tare jocurile acestea, in catu intre alte multe fapte mari ale sale a insemnatu pre monumentulu arciranu si aceea, ca a delectatu poporulu cu 26 atari jocuri si ca sub domnirea lui si-au perdutu la vreo 3500 de fiera vietia in modulu acesta.

Caligula a iubit preste mesura jocurile aceste selbatece; pre celi vinovati de comunu ii judeca la lupta cu bestie (ad bestias). Sub Claudiu s'au sacrificatu mai multi ca 200 ursi si totu atatea fiera libice petreceriloru acestora. Sub domnirea lui s'au macelatu intru onorea unei deputatiuni indiane 11,000 de animaria, petrecerea s'a intensu preste 123 zile, schimbanduse cu lupte de gladiatori; 10,000 de acestia s'au luptatu in arena. Datin'a spurcata s'a prefacutu acumu in ordinaria, asia in catu de acumu incolo si muierile luau parte (ca spectatorie) la lupta gladiatorilotu si la venatiuni.

Fia-care imperatoriu se nesuesce acumu a esclai

prin arangiari de atari petreceri, cari de cari mai grandiose si lucuose. Istoricii insemna langa numele fia-carui domnitoriu, ca cate animaria s'au ucisu sub guvernarea lui. Cele mai diferite fiera s'au ivitu sub domnirea lui Septimiu Severu pre arena; lei, tigri, ursi si alte bestie diverse, aduse d'in Asia si ne mai vedinte intre murii Romei.

Insemnate au fostu luptele si de pre tempulu lui Gordianu 240 d. Chr. Acesta a redicatu paduri arteficiose in arena si le-a amplutu cu totu felulu de selbatacime. Culminatiunea si-au ajunsu inse distragerile poporarie sub Comodu.

Intre aplausele poporului s'a scoborit insusi imperatoriu si a emulatu in lupta cu gladiatorii si a participatu la glori'a bestiariloru. Poporulu Romei nu ia fostu gretia, intru atata a degeneratu.

Cu incetulu apoi a cadintu modulu de cugetare si alu poporulu la gradulu acela, la care statu bestiarii, acesti miseri, mai cu sema barbari, cari pentru lefa buna se aruncau in intreprinderi periculoase ale luptei cu fierale, spre delectarea poporului. Pre langa bestii aruncase mai tardu despotismulu si alti omeni condamnati si inermi, nepotintiosi pre arena, cu destingere crestini, professatorii religiunei noua, de nutrementu animariloru. Poporulu aplauda, pana candu nimicu fierale ingrozitorie pre bietii condamnati.

In urma s'au scoborit si barbati de auctoritate si patricii pre tierin'a arenei; ei luau spadele scurte ale bestiariloru si se luptau in contra fieraloru numai si numai pentru miserabil'a gloria si aplausele publiculu. In veku acesta degeneratu, in care nu se mai afla altu midiolocu mai nobile pentru castigarea poporaritatiei, s'au infatiosiatu patricii, senatori si calareti, si invidiandu glori'a bestiariloru si a gladiatoriloru, pre aren'a luptei, pana chiaru si imperatoriu Comodu.

Ce gloria, vedintu pre imperatoriu, pre domnulu lumei, mai de totu golu, pelea de leu aruncata preste umeri si spad'a in mana, parodiendu pre Hercule, cumu se lupta in arena. Mana pre tigrul si pe ippopotamulu amfibi (calulu de apa) si cu man'a propria a ucisu elefanti, casuari si leopardi; 100 de lei a prosternutu cu sagetile sale totudeauna nimeritorie. Senatorii si poporulu erumpu in aplause si strigari frenetice; numai Claudiu Pompeianu a fostu unicu barbatu, caruia i era scarba de aceste spectacule infimatorie, si a avutu curagiulu a se exprime, ca mai bucuros ar voi se mora, decatu se vedea, ca „imperatoriu, fiulu lui Marcu Aureliu“ face de acestea.

In secululu alu 3-lea au inceputu degia a scapata aceste placeri dure si barbare; nu se mai ucidu animariale cu miliele in amfiteatru; mai a rare ori se dau atari petreceri. Poporulu s'a saturatu de sange si nu lu mai doresce asia cu fierbentia. Religiunea crestina, carea totu mai cu succesu se latise, inca a fostu contraria jocuriloru acestora barbare. Neci acesta inse nu le-a potutu cu totul si de odata estermine, pentruca acea pasiune de a vede omoruri se

inradacinase profundu. Daten'a acésta barbara a trecut apoi d'in Rom'a si la germani, si a domnitu in curtea regiloru franconi pâna pre tempurile lui Carolu Marele.

D'in acestea puciene inca se pôte esplicá apunerea republicei mantuitórie, decadenti'a grosolana a poporului si latirea crestinismului. In acesta d'in urma jace totu-unadata si caus'a, dein tóta Daci'a nu se afla urme de amfiteatre cá in Itali'a.

Ioanu Valeriu Barcianu.

Colectiune de diplome

d'in diplomatiariulu comitelui Iosifu Kemény, care privescu mai alesu pe români (valachi).

(Continuare.)

1364 circa 2. Febr. App. D. Tr. T. III.

Dominicu episcopulu Transilvaniei cercetatu de castellanulu Toma, recunósce si confirma privilegiulu, in care se coprindea libertatile comunei Siardu, ce se tienea si ea, cá altele mai multe, de episcopi'a Albei-Iuliei.

Nos Dominicus Dei et Apostolice sedis Gratia Episcopus Transilvanus memoriae commendantes tenore presentium significamus quibus expedit universis quod magister Thomas filius Gregorii Castellanus noster de Lapide Sancti Michaelis ad nostre paternitatis accedendo presentiam, exhibuit nobis quasdam literas patentes quondam Venerabilis Patris Domini Andree Ep. Transylvani predecessoris nostri felicitis memoriae cum sigillo ejusdem pendenti super confirmatione libertatis populorum seu Jobbationum nostrorum de Sárd confectas tenoris infrascripti, supplicans nobis idem in persona dictorum jobbationum nostrorum humili precum cum instantia, ut dictas literas transcribi, et literis nostris mediantibus confirmare dignaremur pro eisdem ad cautelam, quarum quidem literarum tenor talis est:

„Nos Andreas e. c. t. (hic sequuntur per extensum insertae literae confirmationales Andreae Episcopi Transylvani de anno 1325. vi quarum transumit idem Andreas Episcopus Privilegiales per Petrum Episcopum a. 1295 populis de Sárd elargitas, quas vide ad a. 1325.“

Nos itaque petitionibus ejusdem magistri Thome in personis dictorum Jobbationum nostrorum de Sárd humiliter porrectis, favore paternali inclinati, predictas literas de verbo ad verbum super libertate antedicta presentibus insertas, quia vires earum veritati suffragantur, et nihilominus considerantes, volumus ipsam possessionem nostram magis populosam efficere, et numerositate jobbationum augere, easdem ratas habentes confirmamus patrocínio presentium mediante. In cujus rei testimonium presentes, propter majoris sigilli nostri carentiam, annulari sigillo nostro duximus consignandas, que cum nobis reportate fuerint, cum majori sigillo nostro assumpsimus consignare. Datum in Gyalou feria secunda proxima ante

festum Purificationis Virginis Gloriosae ann. Domin MCCC Sexagesimo Quarto.

Ex authographo Archivi Kolosmonostoriensi.

1364. circa 11. Juny. App. D. Tr. T. III.

Regele Ludovicu dà Brasiovului privilegiu, cá se póta tiené tégu de tíera pe la 1. Novembre. Regele numesce Brasiovulu inca de atunci Civitas Brassoviensis, prin urmare Brasiovulu era multu mai d'inainte Civitas.

1364. Wissegrad feria 2. p. a. festum Barnabae Apostoli. Ludovici Regis privilegiales in favorem Civitatis et provinciae Brassoviensis elargitae, vi quarum ad expositionem Jacobi Judicis eorum et Nuncii „pensatis etiam eorundem inviolabilis fidei, et fidelitatis constantiis, et servitiorum fidelium meritis nobis nostraeque sacrae Coronae Regiae continue exhibitis, in quibus iidem sine intermissione hactenus efficaciter perseverasse dinoscuntur, et, ut experientia docet, efficacius perseverare student eorum juxta pose,“ Brassoviensibus „Nundinas, seu fori annui congregationes liberas, annis singulis in festo omnium sanctorum, in jam dicta Civitate Brassoviensi perpetuo celebrandas“ elargitur.

Privilegiales has secreto sigillo regio consignatas, idem Rex eodem anno 1364 Quinto Calendas Novembris ad intercessionem Hermannii, et Jacobi Civium Brassoviensium appensione novi sigilli regii confirmavit et transumisit.

Confirmationes hae exstant in Arch. Brassoviensi, easque per extensum edidit: Fejér C. D. T. IX. vol. III. p. 430.

1365. 2. Febr. App. D. Tr. T. III.

Documentu de mare importantia pentru istori'a Moldovei.

Regele Ungariei Ludovicu I. de Anjou adressanduse càtra Moldovenulu Balcu, filiu alu lui Sasu, vaivodu alu Maramurasiului, îi dice, cá acesta inca fiindu in Moldov'a, a fostu credentiosu regelui, a fostu acolo vulneratu, si-a perdutu pe sierbitorii (ostasii) sei, pentru cá se apere pe rege, d'in care cauza isi perdú averile si drepturile pe care le avuse elu, Balcu, in Moldova, si asia urmá regelui in Ungari'a, adeca emigrá d'in Moldova in Ungari'a. Asia dara regele Ludovicu voindu a desdauna pe Balcu, îi face donatiune lui si fratiloru lui, anume Dragu, Dragomiru si Stefanu, dominiulu d'in Maramurasiu numitu Kunea cu alte siese comune rurali, luate dela Bogdanu-voda, care a mersu de a ocupatu tíer'a Moldovei, despre care dice regele cá era a lui.

Ludovicus strenuo viro Balk filio Zaaz Moldavo Wayvodae Maramarosiensi, quod idem adhuc in terra Moldovana regi fideliter adhaeserit, ibique complura vulnera, amissis servitoribus suis, pro rege sustinendo, terrasque proprias, et jura ibidem relinquendo, regem in Hungariam secutus fuerit, ipsi Balk, et per eum Drag*), Dragomer, et Stephano fratribus uterinis, possessionem Kunya vocatam, cum appertinentiis Jood, Boeskou, Keetvisou, Moyze, Bors, Keetzerste, in Comitatu Marmaros existen. quae per infidelitatem et notam Bogdan Wayvodae ejusque filiorum, qui terram Regis Moldovanam occupantes,

*) Ab hoc descendit familia Dragfi.

clandestine in contumeliam regis moliantur conservare ad se devolutas, solenni privilegio confert . . . Datum Budae IV. Non. Februarii an. M. CCC. LXV.

Ex Anal. Dipl. Jankovics T. I. p. 90.

Innuit Fejér C. D. T. IX. vol. III. p. 469.

1365. circa 1. Juny. App. D. Tr. T. III.

Regele Ludovicu I. rogatu de mama sa, si luandu in consideratiune meritele unui boieru anume Petru fiu alu lui Petru dela St. Ioana, care era lipsitu de heredi de seculu barbatescu d'in copsele sale, se indupleca a'i recunósce pe ficele acelu Petru, anume Margareta si Elena de eredi, intocma cá si cumu aru fi fostu fetiori, investindule cu tóte drepturile cu care se investea vasalii de cátra regi si imperati.

Ludovicus Dei Gratia Rex Hungariae e. c. t. memoriae commendamus praesentium tenore significantes quibus expedit universis, quod nos, sicut ad petitionem Dominae Reginae Genitricis nostrae charissimae literatoriam, sic etiam Orphaneitati nobilium puellarum, filiarum quondam Petri filii Petri de Szentivan, hominis, ut docent, masculinae prolis solatio Orbati, Margarethae, et Elenae vocatarum regia benignitate comparen. ac pro fidelibus servitiis Joannis filii Nicolai de eadem Szentivan Comitatus de Thorda, cui eadem puella Margaretha nupsit matrimoniali foedere, nobis per ipsum juxta sui status exigentiam, cura laboriosa hactenus exhibitis, quae etiam impensurus, et exhibiturus est in futurum, easdem nobiles puellas Margaretham et Elenam in omnibus portionibus, et juriis possessionariis quondam dicti Petri patris ipsorum, in eadem possessione Szentivan, et alias ubilibet habitis et existentibus, de regiae potestatis plenitudine, et Gratia nostra speciali praefecimus, instituimus, et crevimus veros haeredes, et legitimos successores totale dominium earundem in ipsas puellas transferentes, dantesque, et committentes, eisdem nobilibus puellis Margarethae et Elenae ad instar haeredum masculinorum dicta jura possessionaria earum paterna, ac per eas suis haeredibus, et posteris ex praesenti dono, et gratia nostrae majestatis perpetuis temporibus irrevocabiliter possidenda, tenenda, et habenda, lege Regni nostri consuetudinaria quae huic juri, et gratiae nostrae repugnare videtur, non obstante, ita tamen, quod si aliae literae nostrae speciales prius non sunt in formam hujus gratiae nostrae emanatae, praesentes autem dum nobis reportatae fuerint, sub minori sigillo nostro emanari faciemus. Datum Bodonii (sic) in Bulgaria in festo . . . Penthecostes anno Domini Millesimo trecentesimo Sexagesimo Quinto.

Exstat in Arch. Kolosmonostoriensis XII. 230.

1365. post 1. Nov. App. D. Tr. T. III.

Ludovicu I. recunósce, dá si assecura toturoru nobililoru, herediloru si la tóta posteritatea loru dreptulu de a tiéné judecata asupra toturoru iobagiloru si sierbitoriloru pe carii ii avea si pe carii era se'i mai aiba in tóte tempurile si in tóte causele, cu singura esceptiune de lotriile publice si de alte cauze criminali.*)

*) In tempulu lui Ludovicu I. sclavi'a cea mai barbara

Nos Ludovicus Dei Gratia Rex Hungariae e. c. t. memoriae commendantes praesentium tenore significamus universis, quod nos fidelibus nostris universis nobilibus de partibus Transylvanis et eorum haeredibus hujusmodi libertatis, et gratiae perpetuo duraturae praerogativam dedimus, et annuimus, ut ipsi nobiles, eorumque haeredes, ac posteritates, ac quipiam ipsorum suorum populos et jobbagiones ac famulos im possessionatos, in omnibus causis et causarum articulis, exceptis duntaxat furtis publicis, latrocinii, et causis criminalibus, ad instar caeterorum nobilium regni nostri judicandi plenam habeant facultatem e. c. t. Datum Zoly feria quinta proxima post festum omnium sanctorum, anno Domini M. CCC. LXV. Praesentes autem, dum nobis reportatae fuerint sub majori sigillo nostro emanari faciemus. Datum ut supra.

In Transumto Capitulari anni 1366. exstat in Arch. Cap. Alb.

Per extensum edidit: Fejér C. D. T. IX. vol. III. p. 503 et 610.

1366. 1. Marty. App. D. Tr. T. III.

Este urm'a unui transumptu, adeca copia legalisata de cátra capitulu d'in Alb'a-Iuli'a, dupa acelu privilegiu d'in 1365 datu de Ludovicu universitatei, adeca clasei nobililoru, cá se póta judeca ei pe poporu, fondandu asia numitulu Forum dominale, care durá pâna la an. 1848.

1366. Dominica Reminiscere. Capituli Alb. Transilvaniae transumtionales, vi quarum ad exhibitionem magistri Ladislai filii Blasii nobilis de Thyur nuncii universitatis nobilium Transilvaniae transummuntur privilegiales per Ludovicum Regem sub dato Zoly feria 5. p. p. festum OO. SS. 1365. universitati nobilium Transilvaniensium super facultate jobbagiones suos judicandi elargitae.

Exstant in Arch. Capit. Alb. Trans.

Edidit: Fejér C. D. T. IX. vol. III. p. 610, 611 et 503.

1366. 24. Apr. C. D. T. II. p. 98—100.

Regele Ludovicu, consecente decretului seu coprinsu in privilegiulu datu nobililoru, interdice strinsu toturoru auctoritatiloru publice d'in Transilvani'a, cá se nu cutedie a se amesteca in afacerile boierului Ioanu alu lui Gegus, neci a trage in judecata pe iobagii si pe sierbii lui; éra déca acelu boieru seu officialii lui (forum dominale) ar face cuiva nedreptate, se fia trasu in judecata dreptu la regele.*)

Ludovicus Dei gratia Rex Hungariae. Suis universis Prelatis, Baronibus, Comitibus, Castellanis, No-

apucase a prende radeцина preste totu in tóte statele Europei si in mani'a evangeliie lui Christosu, pe care o calcá in pitioare insii archiereii. D'in acestu documentu fôrte interessantu se vede, cá sub Ludovicu I. de Anjou sclavi'a facu si in Transilvani'a unu nou si largu pasu inainte spre sugrumarea locuitoriloru tieiei. Dreptulu celui mai tare sustienutu chiaru prin tronu, era preste totu la ordinea dilei.

*) A'lu trage la judecat'a regelui? In cele mai multe casuri lucru imposibile. De aceea dícu si muscalii: Vai de noi, Ddieu este prea susu si tiarulu e prea departe.

bilibus, Officialibus, et aliis cujuscunque dignitatis, et status hominibus. Item civitatibus et liberis villis, ipsorumque Rectoribus, Judicibus, et Villicis, quibus praesentes ostendentur, salutem, et gratiam. Cum antiqua, et probata Regni nostri consuetudine requirente, quilibet nobilis et homo possessionatus suos Jobbagiones et famulos impossessionatos, in causis quibuslibet, exceptis duntaxat furtis publicis, latrociniiis, et causis criminalibus, ipsimet habeant judicandi*) facultatem, fidelitati vestrae universitatis, firmo Regio sub edicto mandamus, quatenus deinceps Jobbagiones magistri Johannis filii Gegus de Almakerek, et famulos ejus impossessionatos in suis possionibus more jobbationum residentes, in causis aliquibus, exceptis casibus antierius notatis, in tenutis et possionibus vestris, ac vestri in medio ad alicujus instantiam judicare, vel vestro judicatu astare, compellere, aut ipsos, et eorum res, ac bona arestare et impedire, seu arestarti et impediri facere, et permittere nullatenus presummat, sed dimittatis eosdem, ac rebus et bonis eorum quibuscunque procedere utilibet pacifice, et sine impedimento aliquali, siqui autem aliquid actionis aut questionis contra ipsos jobbagiones, et famulos impossessionatos dicti magistri Johannis habent, vel habuerint, haec in praesentia ipsius magistri Nicolai vel suorum officialium in possessionibus suis exequantur Juris ordine, et Regni nostri consuetudine requirente. Si vero idem magister Johannes, et sui officiales in facienda justitia cuipiam recusantes fuerint, tunc ipse magister Johannes per quaerulantes in Nram vel ordinarii sui Judicis praesentiam legitime evocetur rationem abnegate justitiae redditurus. Ubi ex parte ejusdem Juris et satisfactionis querulantibus exhibebitur complementum omni dilatione posthabita. Datum in Alba Julia festo Beati Georgy martiris anno Domini Millesimo CCC. LX. Sexto.

(Va urma).

Bibliografia.

A esitu de sub pressa:

Vocabulariu completu

pentru opurile lui Caiu Iuliu Cesare si ale continuatorilor lui.

Prelucratu dupa vocabulariulu lui G. Chr. Crusius si inavutitu de Dr. Vasilie Glodariu, professoru de limb'a elina si germana la gimnasiulu plenariu rumanescu din Brasiovu. 1871. Römer & Kamner, tipografii, editori si provedietori. 8° mare, litere garmondu, circa 23 1/2 cöle, cu una prefatiune de 29

*) Forum Dominalo.

Originale in pergameni patenter emanatum, et abintus apresso sigillo Regio (multum tmn. detrito) communitum exstat in a. f. L. I. Com. Albae f. I. Lit. q.

pagine, despre care nu ne induoimu că va trage de apröpe luarea-mente a filologilor nostrii, pentrucă in partea cea mai mare a sa se ocupa de cestiuni filologice. Vocabulariulu in sinesi va fi de mare folösu tenerimei ce are de lucru cu respectivii auctori latinesci.

Pretiuulu unui esemplariu 1 flor. 80 cr. val. a., séu in lei noi 4 si 20 bani. Se póte trage dela editorii Römer & Kamner.

Petitiune substernuta Maiest. sale ces. reg. apost.

in 30. Dec. 1866 pentru sustinerea si apararea autonomiei marelui principatu alu Transilvaniei, redeschiderea dietei si continuarea lucrarilor ei. Insocita de 37 plenipotentie cu 1493 subscriptiuni. Brasiovu, 1867. Römer & Kamner, tipografi si provediutori. Pretiu 30 cr. v. a.

ELEMENTE DE ISTORIA ROMANILORU

pentru scölele poporali

de A. Tr. Laurianu. Edit. a nou'a corrésa si adausa. Sibiu, 1871. Tipariulu si provedietur'a tipografiei lui S. Filtsch (W. Krafft).

Pretiuulu unui ecs. este 30 cr. v. a.; la unu numeru mai mare numai cu câte 27 cr.

Istori'a Romaniei, a carei sórte de seculi este legata de cea a tieriei nóstre, e absolutu necessariu se o studieze tenerimea romana, si credemu că reputatiunea autorului pe campulu istoriei, este cea mai buna garantia pentru introducerea acestui opu in scölele poporali romane de aici, ceea ce pre langa pretiuulu celu moderatu se póte efectuí cu atátu mai usioru.

La administratiunea „Informatiunilor“ d'in Bucuresci se afla de vendiare urmatóriele opere ale dn. V. A. Urechia:

PATRIA ROMANA, notitie etnografice literarie istorice. Pretiuulu 50 bani.

O VORBA PENTRU LITERATURA DESFRENATA. Pretiuulu 84 bani.

Daca faptele nationale inainte de 1630 sunt numai instructive, séu de consciintia si rationale. Pretiuulu 84 bani.

POESIA IN FATIA POLITICEI. Pretiuulu 50 bani.

Limb'a friulana comparata cu limb'a romana. Pretiuulu 100 bani.

BALULU MORTULUI. Farsa. Pretiuulu 100 b.

ODA LA ELIS'A. Comedia intr'unu actu. Pretiuulu 1 leu nou.

ISTORIA ROMANILORU. Edit. cea noua d'in 1871. Se vende si se trimete in deposite de imprimeri'a nationala, facendu si cuvenitulu rabatu.